

Reflecții privind definirea momentului revoluționar de la 1848 și a raportului Cetățean-Revoluție-Națiune

[Reflections on the Definition of the Revolutionary Moment of 1848 and the Citizen-Revolution-Nation Relationship]

Petre-Florian DRĂGHICI

Abstract: *In this article, we analyze the impact of the revolutionary moment, with a special emphasis on the meanings attributed to the Citizen-Revolution-Nation report. Two important episodes should be remembered for defining this concept in the Romanian space: The Revolution of 1848 is closely linked to the problem oriented towards the notion of a captive citizen; respectively removing characteristic symbols. Our research highlights the existence of a strong articulation between the favorable external environment and education of the Romanian political elite in France.*

Keywords: *The Revolution of 1848, citizen, nation, sovereignty, symbols.*

„Țara a fost gata pentru revoluție, însă din nenorocire nu sunt oameni, nu sunt oameni mai virtos cu capacitate. Oamenii ce alcătuiau guvernul aveau capacitate de dăruire, mais non pas celle de construire”¹.

„Resbelul caracterizează organizarea veche a societății; popoarele atunci se luptau între sine pentru a se stârpi, sau a se subjuga. Pacea caracterizează organizarea modernă a societății; astăzi popoarele se luptă între sine pentru a se înmulți și a se înstări, pentru a se lega între sine cu interese reciproce. Astăzi scânteia naționalismului este aprinsă în toate neamurile și le arde de dorul de a sta nesubjugate”².

„Omul trebuie scos din întuneric la lumină, din robie la libertate. Omul trebuie format într-o viață în lumină și libertate, într-o agonie

prin muncă nu numai pentru sine, dar și pentru societate. Eată scopul societăților moderne, eată scopul la care așintă constituția română”³.

Revoluția de la 1848 se află în strânsă legătură cu problematica orientată asupra noțiunii de cetățean capabil, capabil să utilizeze demersul de reflecție privind reconfigurarea regimului politic, prin intermediul mitizării istoriei, pentru a reprezenta începutul modernității românești drept o depărtare de experiența anterioară, pentru a face loc, în acest mod, unui nou proiect de reformă, oferind un înțeles specific raportului Cetățean-Revoluție-Națiune. În acest sens, interogația privind (re)conceptualizarea moder-

nizării, revoluției, respectiv a democrației, dobândesc o miză politică. Istoria devine un mijloc de propagandă prin intermediul căreia gândirea politică românească, într-o anumită perioadă, (de)legitimează momentul revoluționar.

„Lanțurile robiei, clăci, s'au rupt; Românu' până erî orb, în starea vitelor, astădî este om, vorbesce, se gândesce, intră într'ale sale, și îngerii păciî staî împrejurul lui ca să încredințeze lumea de viitorul ce așteaptă pe sēmînța lui. Trăească Constituția, frați mei, sănătate, bunii mei săteni!”⁴

Un prim moment de tensiune este reprezentat de eliberarea (ne)omului din starea de minorat, din lanțurile robiei identificate încă din Antichitate de către Platon. Ieșit din starea de minorat, aflându-se din starea de luminare, în afara peșterii, cetățeanul capacitar, până mai ieri orb, având privirea îndreptată asupra umbrelor de pe perete care corespund formelor autoritare de organizare a puterii, dobândește drepturi și responsabilități, învață să gândească, să se servească de propria sa rațiune, motiv pentru care reflecția privind definirea cetățeanului capacitar urmează modelul propus de Platon, Descartes și Immanuel Kant, articulat în funcție de specificul sistemului politic românesc.

Aufklärung subliniază faptul că valoarea-ghid a mișcării politice și culturale iluministe a fost aceea a libertății, a ieșirii omului de sub orice tutelă menită să-i dicteze din

afară destinul. În starea de minorat, omul acceptă sau chiar tânjește după a fi condus de alții, asistat de un stat atotputernic, protejat de un „tătuț” binevoitor și înțelept, manipulat de diverși formatori de opinie cu chipuri angelice, îndrumat de o elită intelectuală și religioasă care deține monopolul moral, devenind astfel starea în care omul se complăce în non-libertate.

Dacă pentru Platon sursa de adevăr este reprezentată de lumina soarelui, în timp ce pentru Descartes și Kant rațiunea este izvorul adevărului, în limbajul revoluționar, Constituția îl protejează pe cetățean⁵. În urma acestui proces, cea mai importantă consecință este reprezentată de faptul că „neomul” devine „om”, devine „român”, dobândind astfel o identitate proprie prin intermediul căreia se poate diferenția de Ceilalți⁶.

„Cine a făcut revoluția noastră? un om sau dece – sau nația Românească? Negreșit că nația, căci 10 și 20 și 100 măcar rebeliști, cu toată activitatea lor, nu ar fi isbutit să răstoarne atâția spioni, atâția cârmuitori și subt-cârmuitori, atâția miniștri și un Prinț stăpânitor: nu ar fi putut să astupe 6 tunuri și 4.000 de puscă obicînuite a se aprinde la comanda căpeteniilor – nu ar fi putut să rupă 669 de pagine ale Regulamentului Organic, măi vîrtos acum retipărit a doua oară cu slobodenia înaltei Stăpîniri și cu miile de greșeli și escamatorii ce se introduseseră într'insul”⁷.

Observația de mai sus evidențiază dimensiunea revoluției, atât din punct de vedere al actorilor implicați – întreaga nație română, precum și activitățile care au dus la înfăptuirea revoluției prin subminarea legitimității Vechiului Regim. Pe de o parte, revoluția a însemnat înlocuirea spionilor, cârmuitorilor, subcârmuitorilor, miniștrilor, culminând cu răsturnarea prințului stăpânitor. Pe de altă parte, simbolurile Vechiului Regim au fost și ele, la rândul lor, răsturnate. Un exemplu elocvent în acest sens este reprezentat de ruperea Regulamentului Organic.

„Popolul, aflând că vrăjmașii României ar voi să ne impue iarăși Regulamentul, acea legiuire, care în timp de 17 ani făcuse nenorocirea țerii, se adună de dimineață, la 11 ore, la Ministerul din Afară, și ceru arderea și anatemisirea Regulamentului. O deputație fu trimisă la Locotenența Domnească, arătând dorința popoului și cerând Regulamentul, atât manuscrisul original, cât și toate exemplarele tipărite, de la toate Ministeriile. Cu dinsele (puse în pat de mort și învălitate cu postav negru), cu stindardele tricolore, și în cap cu musica militară, care cântă un marș de înmormântare, popoul se duse în curtea Prea Sfinției Sale Mitropolitului”⁸.

„Pe urmă Prea Sfinția Sa Mitropolitul eși în balcon și, dând popoului binecuvântarea, întrebă ce este cererea lui. Toți într’o glăsuire îi răspunseră: <<Să se ardă Regulamentul și Arhondologia!>> Prea Sfinția Sa atunci dete voie să se

facă acest auo-da-fe. Un om din popol, un țeran, fu ales să săvârșească acest act solemnel. Țeranul a fost acela care a pătimit mai mult de Regulament, el, mai mult decât oricare altul, a fost apăsător de legiurile cuprinse într’însul, el dar avea drept mai mult decât oricare alt cetățean să puie întâi mîna la destrucția acestui cod al sclaviei. Țeranul ardică în sus Regulamentul și-l aruncă în foc, unde flacăra – ca animată de spiritul popoului – îl mistuie cu ardoare, iar cenușa se ardică neagră în aer și se risipi în vînt”⁹.

Simbolistica alegerii dealului Mitropoliei este legată de existența monumentului ridicat în memoria introducerii Regulamentului în Țara Românească, ca simbol al despotismului reprezentat de concentrarea puterii în mâinile domnului. Prin dărâmarea monumentului, precum și prin sfărâmarea în bucăți a celor patru table ale acestuia, românii „arătară Europei că merită libertatea”, întrucât „sunt oameni rezoluți”, capabili de a-și exercita propria suveranitate¹⁰. Arderea Arhondologiei este importantă, întrucât erau trecute rangurile boierești și privilegiile ce venea de pe urma acestora. Acest gest reprezintă ruperea de Vechiul Regim.

Într-un context mai larg, Generalul Gheorghe Magheru plasează momentul revoluționar de la 1848 în raport cu deșteptarea naționalităților și al regenerării popoarelor¹¹. Menționăm faptul că mișcări revoluționare identificăm în Germania, Ungaria, Viena, însă, cea

mai mare influență pentru tinerețea romană este reprezentată de „isbucnirea revoluțiunii de la 1848 în Franța”¹²:

„Trăind într'un mediu în care omul nu era nici oropsit, nici nedreptățit, nici apăsător – atât cât era birnicul român – și vedând cum și ce fel lucrau acolo oamenii de inimă și doritori de binele nemului lor, pentru a pune capăt unei stări de lucruri care nici măcar se apropia de ticăloșia de la noi, tinerii români, oțărâți a câștiga în Franța nu numai lumina culturii și a unei educațiuni moderne, ci și aceea înălțare de simțiminte care face pe om să vadă în alt om de nemul lui un egal și să lupte, chiar cu jerte de tot felul, pentru a ajunge la marele scop al egalității și dreptății pentru toți, tinerii români se asociază în Franța la munca, lupta și chiar la primejdiile legate de acele lupte”¹³.

Prin urmare, un prim pas a fost reprezentat de concentrarea tinereții române într-o singură adunare în Franța, care să comunice cu cei aflați în țară, atât cultura și educația modernă, cât și avântul revoluționar care înflăcăra, în acele momente, Franța¹⁴. Corespondența particulară a reprezentat instrumentul principal pentru transmiterea ideilor în țară. În plus, tinerii români aflați la Paris au înființat cabinete și biblioteci de lectură. Cel mai elocvent exemplu în acest sens este reprezentat de *Societatea studenților români*, înființată la 1845, dispunând de două cabinete de lectură: Salon Montpensier, Palais Royal, 230 și în la Cour du

Commerce¹⁵. La 1848, biblioteca română se afla instalată în *Place Sorbbibe 3*, sub patronajul poetului Lamartine¹⁶.

Un alt moment care evidențiază preluarea modelului revoluționar francez este reprezentat de gestul tinerilor aflați la Paris cu ocazia anului nou, la 1847. Aceștia decid să trimită liderilor politici aflați în țară un album și o pancartă acoperită cu semnăturile lor. Pentru a înțelege importanța acestui gest, redăm cuvintele de mulțumire adresate de Quinet, în scrisoarea sa din 3 ianuarie 1847:

„Nesciind cum am putut merita acest prețios suvenir, trebuie să văd în el un apel serios ce-mi este adresat în numele naționalității moldo-române. Mă-aduceți aminte prin această, d-lor, că e de datoria mea d'a mă ocupa de această naționalitate amenințată astăzi și de-a apăra drepturile, după ale mele slabe puteri”¹⁷.

Într-o altă scrisoare, Quinet sublinia faptul că Revoluția Franceză ilustrează, în primul rând datoria oricărui om politic care merge înaintea popoarelor, prevestind renașterea acestora. În plus, Revoluția Franceză evidențiază suveranitatea statelor naționale, punând capăt înstrăinării acestora¹⁸.

Pentru a înțelege mai bine importanța efectuării studiilor în Franța, ne atrage atenția criticile aduse Prințului Bibescu ca urmare „a intrării fiului cel mare al lui Vodă în Școala specială militară”, în con-

textul „aplecării tineretului român de a merge să se formeze, în Franța”¹⁹. Răspunzând criticilor aduse, Bibescu considera că „nu atât educațiunea franceză ne strică tineretul, ci mai mult starea de absolută părăsire în care se găsește în mijlocul stâncilor ce ’nfățișează viața din Paris unor spirite necoapte încă”²⁰.

Totodată, remarcăm faptul că izbucnirea Revoluției a reprezentat pentru românii aflați în Franța, „un bine venit prilej de a atrage, și în cercuri mai mari, bine-voitoarea și frățeasca atențiune a Francesilor asupra României”²¹:

„Mulți din Români luară parte la mișcarea Francesilor, luptară, munciră, se expuseră, împreună cu ei, și prin aceste jertfe din parte-le stabiliră relațiuni pe cari pericolul comun le nasce, pe cari numai mórtea le întrerupe și cari mult folosiră României mai apoi. După izbucnirea revoluțiunii și formarea guvernului provizoriu, tinerimea școlară română se înfățișă guvernului în grupă, cu stégul său, și-î arătă a ei căldurósă simpatie pentru Francia și pentru guvern. Fură primiți de d-nii Buchez, Barthelemi Saint-Hilaire și Adam”²².

În discursul rostit de d-l Buchez (ajutorul la primăria Parisului) în fața românilor, identificăm două caracteristici principale ale Revoluției Franceze: universalismul și afirmarea fraternității. Revoluția Franceză produce consecințe la nivelul continentului european²³. De asemenea, Revoluția Franceză pune capăt domniei îndelungate a guver-

nărilor monarhice: Un moment de referință în cronologia Revoluției române de la 1848 este reprezentat de abdicarea lui Bibescu. După numirea noului guvern, în noaptea de 14 iunie, prin intermediul adresării unui mesaj noului guvern, Bibescu își anunța abdicarea, precum și încredințarea puterii acestuia²⁴.

Textul abdicării:

Către sfatul ministrilor²⁵

„Fiind-că simt că puterile-mi nu sunt potrivite cu cererile celor de astă-dî împrejurări și spre a nu mă bate vre o dată cugetul că am primejduit sórta țerii, fiind cărma oblăduirei măi mult de cât puțința mă iartă, o încredințez în mânele d-vóstră și intru iarăși în viața privată cu acea mulțumire ce aduce o consciință curată,”/

București, 13 iunie 1848

Ca urmare a încetării Guvernului provizoriu, puterea a fost dobândită de Locotenența Domnească, menită să guverneze până la alaierea noului Domn, fiind formată din N. Golescu, Ministru din Năuntru; I. Eliade, Ministru Instrucției publice și Chr. Tell, Ministru de Răsboi²⁶.

Proclamația de la Islaz

„La această mare faptă a mîntuirii, tot românul are dreptul de a fi chemat, nimeni nu este scos afară; tot românul este un atom al întregii suveranități a popoului: sătean, meserian, neguțator, preot, soldat, student, boier, domn, e fiu al patriei și,

după sfînta noastră credință, e și mai mult, e fiu al lui Dumnezeu. Toți avem același nume de român. Acesta ne înfrățeste și face să înceteze toate interesele, să se stingă toate urile. Pace dar vouă! Libertate vouă!”²⁷

Alături de arderea Regulamentului, Proclamația de la Islaz reprezintă apogeul momentului revoluționar, moment care a marcat încununarea eforturilor revoluționarilor români. Prin intermediul Proclamației de la Islaz, suveranitatea – definită drept „dreptul său suveran în cele din năuntru” – și identitatea românilor reprezintă nucleul central al revendicărilor revoluționarilor, devenind, totodată, bazele noului regim politic. În același timp, prin intermediul Proclamației, poporul român se leapădă de Regulament, întrucât acesta „este în protiva drepturilor sale legislative și în protiva tractatelor ce-i recunosc autonomia”²⁸.

În plus, începând cu intrarea în vigoare a Proclamației, miniștrii și funcționarii publici devin responsabili pentru faptele lor, activitatea acestora avînd ca scop formarea unei patrii, „unită în dragoste, compusă de frați”. În legătură cu acest aspect, ne atrage atenția faptul că acela care nu urmărește acest scop este considerat „vrăjmaș al fericirii publice”, „un alt Cain ucigător de frate”²⁹.

Chiar dacă contribuția generală se realizează „după venitul fiecăruia”, toți românii sunt egali în drepturi civile și politice:

„Popolul român dă înapoi la toate stările dreptul cel vechi de a avea reprezentanți în Generala Adunare, decretă de azi înainte alegerea largă, liberă, dreaptă, unde tot românul are dreptul de a fi chemat și unde numai capacitatea, purtarea, virtuțile și încrederea publică să-i dea dreptul de a fi ales”³⁰.

De asemenea, sunt consacrate libertatea tiparului și libera exprimare, pentru a oferi dezvoltarea ideilor, care sunt considerate făcînd parte din adevăr, definit drept „proprietate universală”³¹.

Nu în ultimul rînd, pentru a garanta libertățile publice, romașul se naște soldat, fiind considerat „un gvardian al fericirii publice”³².

Revoluția creionată din perspectiva Iluminării

„adjectival revoluționar a devenit o caracteristică a modernității sau a violenței cu care se petrec unele transformări, un epitet lesne ajustabil la numeroase situații concrete. Revoluția a devenit astfel un slogan lesne exportabil, un concept social-politic, dar și un termen științific. El – și, odată cu el, toate realitățile denumite – este preluat automat de vocabularul lingvistic, de cel al științelor sociale, istorice, precum și de cel al științelor culturii”³³.

În alcătuirea oricărei experiențe, în toate domeniile vieții omenești, așa cum subliniază Koselleck, există, din punct de vedere conceptual, polaritatea dintre un „aici” și un „acolo”, un „dincoace” și un

„dincolo”, familiarul și nefamiliarul, identitatea și alteritatea³⁴. Cu alte cuvinte, definirea oricărui concept care aparține dimensiunii interioare trebuie conturat în raport cu conceptul antinomic, care se află în opoziție semantică cu acesta³⁵. În plus, urmând observația lui Michel Foucault, spațiul/domeniul de analiză devine multi-conceptual/inter-conceptual, rolul oricărui demers constând în: a) identificarea conceptelor interdependente care formează „rețeaua” conceptuală; b) identificarea dinamicii realizate de interacțiunea conceptelor, precum și limitele în cadrul cărora acestea se „exercită”, a zonelor de „vid” conceptual³⁶.

Noutatea demersului constă în utilizarea rețelelor conceptuale pentru a construi propria reprezentare a realității exterioare, demers ce se poate transforma într-o trecere pe sub Arcul de Triumf, dar poate deveni și o trecere prin „furcile caudine”, întrucât reușita/ traiectoria/ „rețeaua conceptuală” a demersului depinde de poziția cercetătorului, a cărei sarcină inițială este una hermeneutică, de traducere/asimilare/decodificare/codificare a conceptului³⁷. Prin urmare, decodificarea mișcărilor sociale se realizează „între două repere sau între două limite”: pe de o parte, prin intermediul identificării precursorilor acestora, care au generat „Revoluția” și pe de altă parte, „la cealaltă extremitate, la cealaltă limită”, emanciparea, toleranța socială, care

completează semantica conceptului³⁸.

Totodată, întrucât *punctualizarea* conceptelor produce inoperabilitate, fiind imperativ necesar identificarea „rețelei conceptuale” din care face parte conceptul respectiv, *traiectoria* conceptelor mai sus enunțate se construiește/decodifică în raport cu *traiectoria* definirii conceptului de Imagine a spațiului în care acesta *se manifestă*.

Eșecul Revoluției de la 1848 poate fi explicat în raport cu „utopia luxuriantă a începuturilor și sfâșietoarea resemnare a sfârșitului”³⁹. Chiar dacă pe termen lung putem identifica transformări de structură socială (eliminarea „numeroaselor privilegii și elemente vetuste corporative”⁴⁰), pe termen scurt, reacțiunea a obținut victoria, ca urmare a „experienței nemijlocite a perdanților și a persecuțiilor”⁴¹

*„Rostul, pe care l-au îndeplinit emigrații români, dupe înăbușirea revoluției din ‘48, are o importanță mai mare decât se crede în genere. Prin memoriile înaintate guvernelor streine ori prin articole de gazetă, ei au atras atenția cabinetelor apusene asupra dramei, care se desfășură la Dunărea de jos; au pregătit astfel acțiunea diplomatică, care a provocat războiul Crimeei și au înlesnit unirea Principatelor. Din acest punct de vedere, scrisorile emigraților dela ‘48 înfățișează o importanță deosebită”*⁴².

Un aspect important al Revoluției este reprezentat de recunoașterea acesteia de către puteri. Din punct de

vedere simbolic, notăm faptul că prima recunoaștere adusă locote-nenței românești a venit din partea consulului M. S. Britanice, D. Colhum la 4 august 1848, „escortat de o jumătate escadron de cavalerie română”, în drumul spre Palat, unde a prezentat felicitări poporului român⁴³. Menționăm cuvântarea lui Suleiman Pașa cu ocazia adunării de la Palat, referitoare la evenimentele de la 11 iunie. Potrivit acestuia, Majestatea Sa Sultanul s-a supărat foarte mult în momentul în care a aflat de „evenimentul neplăcut”, însărcinându-l în mod special pe Suleiman Pașa să restabilească ordinea legală în țară⁴⁴.

Într-o scrisoare adresată lui Ion Ghica la 17 decembrie 1848, A. G. Golescu și Ștefan Golescu îl avertizează pe acesta că tirania păstrează „Românismul «Dreptatea și Frăția» tot în doliu”⁴⁵, semnalând, în același timp, netiparirea în franțuzește de către Brătianu a protestului poporului român⁴⁶.

Pentru a putea înțelege modul în care liderii politici s-au raportat la dimensiunea Revoluției de la 1848 în spațiul românesc, este important să menționăm poziția acestora față de frământările apărute în spațiul european în acel moment. Astfel, contextul extern a reprezentat o sursă de inspirație. Un exemplu elocvent în acest sens îl identificăm în cadrul scrisorii adresate de C.A. Rosetii lui Ion Ghica la Constantinopol în data de 20 aprilie 1849. Pentru acesta, „sfânta explozie” devenea din ce în ce mai pro-

tabilă în Franța, motiv pentru care îi solicită lui Ion Ghica să se întoarcă în țară, întrucât este „foarte trebuincios”⁴⁷. În acest context, soluția identificată de C. A. Rosetii pentru înlăturarea rușilor din țară, după adoptarea Constituția de la 11/23 iunie 1848, nu era reprezentată de către diplomație, ci de triumful democrației prin instaurarea *une République démocratique et sociale*⁴⁸.

În schimb, I. C. Brătianu sublinia rolul poliției drept garant pentru menținerea ordinii pe străzile din București. Potrivit acestuia, bucu-reștenii nu trebuie să creadă în zvonurile mincinoase, pentru a nu tulbura liniștea obștească. În caz contrar, Brătianu menționa faptul că „poliția va lua măsurile cele mai strașnice în protiva unor fii rățăciți ca voi, ca să poată ast-fel a asigura pacea în inimile bunilor cetățeni și bună orîndueală în cetate”⁴⁹.

Cu toate acestea, Vechiul Regim nu este în mod unanim criticat, existând, în continuare, susținători ai „infamului Regulament”. Un exemplu elocvent în acest sens este reprezentat de articolul „Emancipația clăcașilor” publicat la 9 septembrie 1848 în „Pruncul Român”, fiind semnat de I. Ionescu. Potrivit acestuia, „în infernala lui chibzuire”, „infamul Regulament”, „împliniă o datorie a Guvernului”, și anume, aceea de „a se îngriji de prosperitatea publică”⁵⁰:

„Regulamentul da instrument de producere clăcașului, îndatoră pe proprietar a da câtimea de pămînt trebuitoare pentru hrana familiei și

a vitelor săteanului, iar pe sătean de a plăți chiria. Emancipează pe sătean, dacă voesci să-î iea instrumentul de producere; săteanul cu claca pică în robie și își are asigurată câtimea de pământ din care își scotea pâinea cea de toate dilele; săteanul fără clacă capătă libertatea, însă se lipsesce de pământ și prin urmare nu are unde semăna ca să nu pieară; de aceea emancipația clăcașului fără de împroprietărire este în paguba clăcașului”⁵¹.

O sursă importantă în vederea descrierii Revoluției Române de la 1848, precum și a momentelor premergătoare acesteia, este reprezentată de modul în care evenimentele sunt descrise de către diplomații străini, întrucât perspectiva oferită de aceștia oferă o imagine de ansamblu, menită să evidențieze atât cauzele care au declanșat Revoluția, cât și starea de spirit a elitei politice românești în acea perioadă. Un exemplu elocvent în acest sens este reprezentată de scrisoarea confidențială trimisă la 6 aprilie 1848 de către R. G. Colquhoun, Consul General Britanic la București, către Stratford Canning, Ambasadorul Angliei la Constantinopol, prin intermediul căreia îl înștiințează pe acesta despre Partida Liberală din Țara Românească⁵².

„În Paris, aceleași simțiri revoluționare și aceeași acțiune între rumânii călători și studenți, fără însă vreo înțelegere prealabilă cu revoluționarii [din] București. În Paris, îndată după revoluția Viennei, Bălcescu convocă la dînsul o

adunare în Paris, rue de l'Université 94. Toți moldo-românii, afară de frații Brătieni, se adunară la 20 martie seara. Acolo s-a hotărît în cea dinții adunare a se face o mișcare; s-a făcut un program potrivit proclamației ce s-a făcut pe urmă în iunie; acest program, afară de chestiunea proprietății, era același de la 1840”⁵³.

Potrivit Consulului Britanic, Partida Liberală s-a format în Țara Românească ca urmare a mișcării inițiate de tinerii români care au studiat în Franța, beneficiind de divizarea partidelor pe plan intern⁵⁴. În continuare, Consulul își focalizează atenția asupra poziției tânărului Ghica, membru al Partidei liberale, aflat în relații bune cu consulul rus de Mavros. Consulul britanic apreciază faptul că tânărul Ghica dorește eliberarea țării, dar fără a reduce avantajele pecuniare ale Porții, motiv pentru care acesta consideră că inițiativa pentru libertate și independență trebuie să vină de la Poartă, pentru că „un asemenea curs al împrejurărilor ar fi acela care ar lipsi direct Curtea protectoare de dreptul de a interveni în administrația internă a țării”⁵⁵.

Potrivit lui Ghica, „Poarta nu are în realitate nici o influență în Principate decât atât cît îi permite Rusia. Ea primește în fiecare an un neînsemnat tribut, care nu reprezintă decât o picătură în trezoreria sa. Țara Românească este gata să-și cumpere independența ei reală față de Poartă contra unei sume reprezentînd de 10, 12 sau 15 ori

*tributul anual, Europa urmînd să hotărască forma de guvernămînt și să-i garanteze independența. Poziția geografică a țării este de așa natură încît ea ar fi de mare folos Europei în general; pentru Turcia mai ales, ea ar constitui o frontieră de protecție*⁵⁶.

În plus, constatăm faptul că Partida liberală a reprezentat, potrivit Consului britanic, factorul declanșator al Revoluției, Principele păstrându-și puterea pînă în momentul în care membrii Partidei liberale au ajuns la un punct de vedere unitar, fără a se mai lăsa atrași de promisiunile privind dobîndirea unor posturi sau de amenințările venite din partea Consului rus pe de o parte, și ale Principelui, pe de altă parte⁵⁷. Acest aspect este subliniat și de către presa străină, care plasează Revoluția Română în cadrul revoluțiilor de la 1848 din Europa:

„Revoluția franceză dă, pe zi ce trece, noi roade în Europa. Principiul libertății pășește înainte și nimic nu-l va mai putea opri. România (Moldova) s-a situat și ea, printr-o energică și unanimă demonstrație, în rîndul popoarelor care au înțeles acele noi destine ale lumii. Tineretul crescut în Franța, ca și cel care n-a părăsit țara, boierii și poporul s-au unit într-un același simțămînt. Dragostea de libertate, dușmănia față de elemental despotism reprezentat prin influența Rusiei, o simpatie inteligentă pentru integritatea și independența Imperiului Otoman au stîrnit o frumoasă mișcare pe care o relatăm mai

*departe, la rubrica Revoluția europeană. Este încă o lecție dată domnitorilor care abuzează de autoritatea lor. Speranță și curaj! toți membrii marii familii își fac datoria; vremea dezrobirii tuturor popoarelor a sosit*⁵⁸.

Totodată, presa face referire la cele mai importante solicitări ale revoluționarilor, care „pot să dea o idee despre tot ceea ce este de făcut în această țară, pentru libertate și dreptate”:

- „1. Egalitatea cetățenilor în fața legii; să nu mai existe condamnări arbitrare și numai tribunalele să fie îndreptățite a da sentințe;
2. Desființarea tuturor pedepselor corporale care umilesc pe soldat;
3. Reforma și o răspîndire liberală [în tot poporul] a instrucțiunii publice;
4. Desființarea tuturor corvezilor impuse de cîrmuire;
5. Ședințele tribunalelor și ale Obșteștii Adunări să fie publice;
6. Responsabilitatea miniștrilor și a tuturor funcționarilor publici;
7. Incompatibilitatea funcțiilor de deputat cu orice altă funcție publică salarizată;
8. Anularea tuturor alegerilor în care guvernul va fi exercitat o influență corupătoare și, în consecință, dizolvarea imediată a prezentei Adunări Obștești;
9. Desființarea cenzurii în toate chestiunile care privesc treburile interne ale țării;
10. Dizolvarea imediată a gărzii străine a domnitorului și formarea grabnică a unei gărzii naționale,

alcătuită atît din indigeni [români], cît și din străini proprietari în țară”⁵⁹.

(Re)conceptualizarea raportului Suveranitate-Drepturi-Proprietate

Într-o cuvântare improvizată rostită în fața studenților români aflați la Paris, Dimitrie Brătianu⁶⁰ sublinia în noiembrie 1848 faptul că românii nu dispun de o patrie proprie, întrucât aceștia au făcut pact cu diavolul, acceptând robia fraților săi, motiv pentru care România le este străină românilor, România nu există pentru români. În plus, românii nu își iubesc patria, deoarece însuși ideea de patrie le este necunoscută⁶¹.

Remarcăm faptul că ideea de patrie se află în strânsă legătură cu ideea de suveranitate. Absența suveranității generează, în mod automat, absența propriei patrii, absența propriei identități. Ne atrage atenția faptul că Dimitrie Brătianu identifica revoluția drept singurul mijloc prin intermediul căreia românii își pot dobândi suveranitatea:

„A! dragii mei! ca să dobîndim și noi o patrie, trebuie să purtăm multă vreme în spinările noastre crucea ce am călcat-o în picioare; trebuie să cădem la pămînt, să ne pocăim, să ne rugăm, să plîngem, să luptăm, să sîngerăm. Să ne grăbim, să ne grăbim, frații mei de nenorocire, păcatul nu mai așteaptă, mînia cerului atinge capetele noastre; să ne grăbim, să ne grăbim, frații mei, căci ceasul României a sunat, ziua

încoronării a sosit! diadema României este isprăvită, și diadema României este diadema cea mai frumoasă ce a ieșit din mîinile Dumnezeirii. Sînt optsprezece veacuri de cînd Dumnezeu el însuși lucrează la podoaabele ei. Noi nu o putem vedea; de am zări-o numai, fețele noastre ar arde. Briliantele ei lucesc, ard ca ochii lui Dumnezeu; razele soarelui nu sînt decît refletul razelor lor. Briliantele ei! Briliantele ei sînt sfînte ca sîngele ce a curs pe crucea lui Isus, briliantele ei sînt lacrimile martirilor români. Să ne grăbim, să ne găbim, frații mei, să iubim, să frățim, să ne romănim, ca patria martirului, patria gloriei să fie și patria noastră!”⁶²

Problematica drepturilor „tuturilor fiilor acestei țeri” nu este nici ea neglijată în cadrul dezbaterilor referitoare la dimensiunea și consecințele revoluției. În acest sens, prin intermediul unei cuvântări, Comisarul C. Brezoianu le explica sătenilor faptul că un prim scop al Revoluției constă în garantarea drepturilor, în timp ce neorânduiala va primejdui acestei drepturi. În legătură cu acest aspect, este important să menționăm sensul pe care C. Brezoianu îl atribuie atunci când face referire la drepturile sătenilor. Potrivit acestuia, sătenii dispun de dreptul de a prăși porumbul, cosirea fânului, secerarea graului, pentru a nu lăsa “bucatele să putrezească pe câmp”. În schimbul acestor drepturi, C. Brezoianu le propune sătenilor să asculte de stăpânire, „care nu este alt ce-vă decît o streajă sigură, spre a se

păzi bună orîndueală și pacea în satul d-voastră”⁶³.

În continuare, C. Brezoianu le povestește sătenilor modul în care „părintele Mitropolitul, înconjurat mai de toți locuitorii din București, dinaintea sfînteî cruci, cu mâna pe Evanghelie, în sunetul muzicii și al tunurilor, a pecetluit drepturile noastre, jurând fie-care a păzi cu primejdia vieții sale aceste 21 de articole”⁶⁴. Prezența religiei o identificăm drept element central pentru justificarea legitimității Noului Regim. Pe de o parte, Mitropolitul proclamă cele 21 de articole ale noii Constituții, reprezentând figura centrală de pe Câmpul Libertății. Pe de altă parte, religia este utilizată pentru a justifica noua poziție a sătenilor („toți suntem frați, pentru că suntem Români”):

„Sfînta aiasmă, bunî sătenî și d-le arendaș, este o apă sfințită, care gonesce dintre noi duhul cel rău, duhul interesului și nesațiului omenesc; ea va goni acel duh de împerecherî și ură care ne desghină, care ne înstrăină pe unî de alții, amăgîndu-ne cu nisce titluri mincinoase”⁶⁵.

O altă temă de dezbatere a fost reprezentată de problematica proprietății. În cea de-a III-a ședință a Comisiunii proprietății din 12 august 1848 cu privire la caracterul sfînt al proprietății și al muncii țaranului⁶⁶, vice-președintele Comisiei, D. Lahovari, a pledat în favoarea caracterului sfînt al proprietății, propunând o definiție extinsă a acesteia, care nu se restrînge doar la „stăpâ-

nirea unei părți de pămînt”, cuprinzând „orî-ce fel de avere, cu care este cine-vă împărtășit de soarte” (pămînt, vie, casa, vite, bucate, bani, haine, muncă, capacitate, etc)⁶⁷.

Anexa 1

Ce glas măreț răsună?

Văd, populus s’adună.

Prin sfînta libertate

Se simte fericit

Și toți se strîng în brațe

Căci toți s’au înfrățit.

Cu limba-î de aramă

Frați, clopotul ne chiamă.

Stîndardul libertății

Adî, se va consacra.

Unire și frăția

Cu toți vom proclama.

Censura s’e gonesce

Tiparul dobîndesce

Dorita-î libertate,

Ce e viața sa;

Cu ea numai trăiesce

Cu ea va prospera.

D’acuma libertatea,

D’acum fraternitatea

Prin tótă Romînia

Eterne vor domni.

Tiparul este liber

El le va sprijini.

Poezie de la 15 iunie 1848, Câmpia Libertății apud. *1848 în Romînia*, Institutul de Arte Grafice “Carol Goble” S-sor Ion St. Rasidescu, 1898, București, pp. 93-94.

Anexa 2

„Revoluția română
de la 1848
n-a fost un fenomen
neregulat, efemer,
fără trecut și viitor,
fără altă cauză
decît voința întîmplătoare
a unei minorități
sau mișcarea generală
europeană.

Revoluția generală fu ocazia,
iar nu cauza
revoluției române.

Cauza ei se pierde în zilele
veacurilor.
Uneltitorii ei
sînt optsprezece veacuri
de trude, suferințe
și lucrare
a poporului român asupra lui
însuși!”

N. BĂLCESCU, “Mersul revoluției în
istoria românilor”, 1850, apud. *1848 la
români*, o istorie în date și mărturii de
Cornelia Bodea, Editura Științifică și
Enciclopedică, București, 1982.

Anexa 3

Deșteptarea României
V. Alecsandri
Cătră Români

Voi ce stați în adormire, voi ce stați
în nemișcare,
N-auziți prin somnul vostru acel glas
triumfător

Ce se-nalță pîn’la ceruri din a lumii
deșteptare,
Ca o lungă salutare
Către-un falnic viitor?

Nu simțiți inima voastră că tresare și
se bate?
Nu simțiți în peptul vostru un dor
sfînt și românesc
La cel glas de înviere, la cel glas de
libertate
Ce pătrunde și răzbate
Orice suflet omesc?

Iată! lumea se deșteaptă din adîncă-i
letargie!
Ea pășește cu pas mare cătr-un țel de
mult dorit,
Ah! treziți-vă ca dînsa, frații mei de
Românie!
Sculați toți cu bărbăție,
Ziua vieței a sosit!

Libertatea-n fața lumii a aprins un
mîndru soare,
Și-acum neamurile toate cătră dînsul
ațintesc
Ca un cîrd de vulturi ageri ce cu-
aripi mîntuitoare
Se cerc vesel ca să zboare
Cătră soarele ceresc!

Numai tu, popor române, să zaci
vecinic în orbire?
Numai tu să fii nevrednic de-acest
timp reformatör?
Numai tu să nu iei parte la obșteasca
înfrățire,
La obșteasca fericire,
La obștescul viitor?

Pînă cînd să creadă lumea, o! copii
de Românie!

C-orice dor de libertate a pierit, s-a
stins din voi?

Pînă cînd să ne tot plece cruda,
oarba tiranie

Și la caru-i de trufie
Să ne-njuge ea pe noi!

Pînă cînd în țara noastră tot străinul
să domnească?

Nu sînteți sături de rele, n-ați avut
destui stăpîni?

La arme, viteji, la arme! faceți
lumea să privească

Pe cîmpia românească
Cete mîndre de români!

Sculați, frați de-același nume, iată
timpul de frăție!

Peste Molna, peste Milcov, peste
Prut, peste Carpați

Aruncați brațele voastre cu-o
puternică mîndrie

Și de-acum pe vecinicie!
Cu toți mîinile vă dați!

Hai copii de-același sînge! hai cu
toți într-o unire

Libertate-acum sau moarte să cătăm,
să dobîndim.

Pas, români! lumea ne vede ...
pentru-a patriei iubire,

Pentru-a mamei desrobire
Viața noastră să jertfim!

Fericit acel ce calcă tirania sub
picioare!

Care vede-n a lui țară libertatea re-
nviind,

Fericit, măreț acela care sub un
falnic soare

Pentru Patria sa moare,
Nemurire dobîndind.

B.A.R., Foi volante nr. 413, A – 413/
D1. Cf. Alecsandri, *Opere I, Poezii*, ed.
critică, îngrijită de G. C. Nicolescu,
Editura Academiei, 1865, p. 402, 403,
405-408. “Poezia-manifest” compusă în
pre-zilele revoluționare din martie 1848,
la Iași, cu titlul *Cătră români* – a fost
tipărită în “Foaie pentru mine” (Brașov)
nr. 21 din 24 mai (st. v.) 1848, p. 161,
sub titlul *Deșteptare României*; ea a
circulat și ca *foaie volantă* sub
amîndouă titlurile (*Cătră români* și
Deșteptare României), apud. *1848 la*
români, o istorie în date și mărturii de
Cornelia Bodea, Editura Științifică și
Enciclopedică, București, 1982, pp.
357-358.

Anexa 4

Deșteaptă-te române ...

Andrei Mureșanu, Un răsunset

Deșteaptă-te române, din somnul cel
de moarte

În care te-adînciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă
soarte,

La care să se-nchine și cruzii tăi
dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la
lume

Că-n aste mîni mai curge un sînge
de roman

Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu
fală-un nume

Triumfător în lupte, un nume de
Traian!

Înalță-ți lata frunte și caută-n giur de tine

Cum stau ca brazi în munte voinci sute de mii!

Un glas ei mai așteaptă și sar ca lupi în stîne,

Bătrîni, bărbați, juni, tineri, din munți și din cîmpii!

N-ajunse despotismul cu-ntreaga lui orbie,

Al cărui jug din veacuri ca vite-l purtăm;

Acum se-ncearcă cruzii, în oarba lor trufie,

Să ne răpească limba, dar morți numai o dăm!

Români din patru unghiuri, acum ori niciodată

Uniți-vă în cuget, uniți-vă-n simțiri!

Strigați în lumea largă că Dunărea-i furată

Prin intrigă și silă, viclene uneltiri!

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,

Deviza-i libertate și scopul ei prea sfînt.

Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,

Decît să fim sclavi iarăși în vechiul nost pămînt!

Compus „după ce trecuserăm preste adunările naționale și românii se văzură înșelați de către Dieta” din 17/29 mai (G. Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, II, Sibiu, p. 800 și III, 1891, p. 245). Publicată în „Foaie pentru mine”, XI, 1848, 21 iunie, nr. 25, Semnat: a. m. . . u, apud. *1848 la români*, o istorie în date și mărturii de Cornelia Bodea, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, pp. 506-507.

Note

¹ C. A. Rosetti lui Ion Ghica, *Agentul României la Constantinopol*, 30 iulie (12 august) 1848, apud. Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848, Noue scrisori către V. Alecsandri*, Ed. Librăriei SOCEC & Comp., București, 1889, p. 47.

² „Societatea de astăzi în comparație cu cea veche, sau Resbelul și Pacea”, articol de I. Ionescu din „Pruncul Român”. No. 35, 2 septembrie 1848, apud. *Anul 1848 în Principatele Române, Acte și documente publicate cu ajurotul Comitetului pentru rădicarea monumentului lui Ion C. Brătianu*, Tomul IV, 31 august – 3 octombrie 1848, Institutul de Arte Grafice

„Carol Goble” S-sor Ion St. Rasidescu, București, 1903, p. 179.

³ *Ibidem*, p. 181.

⁴ *Cuvîntarea Comisarului plaiului Nușoareî din Muscel*, C. Brezoianu, explicând sătenilor Constituția și scopurile revoluției, Monitorul Român, No. 16, 31 august 1848, apud. *Anul 1848 în Principatele Române, Acte și documente publicate cu ajurotul Comitetului pentru rădicarea monumentului lui Ion C. Brătianu*, Tomul IV, 31 august – 3 octombrie 1848, Institutul de Arte Grafice „Carol Goble” S-sor Ion St. Rasidescu, București, 1903, p. 25.

⁵ A se vedea Immanuel Kant, *Ideea critică și perspectivele filosofiei moderne*, Traducere de Alexandru Boboc și Liviu Stroia, Ed. Paideia,

- București, 2000, pp. 29-30; David Hume, *Cercetare asupra intelectului omenesc*, trad. Mircea Flonta, Adrian Paul-Iliescu, Constantin Niță, Științifică și Enciclopedică, București, 1987, pp. 100-101; René Descartes, *Discurs despre metoda de a ne conduce bine rațiunea și a căuta adevărul în științe*, trad. Daniela Roventă-Frumușani și Al. Boboc, Note, comentarii și bibliografie de Al. Boboc, Academiei, București, 1990, p. 82.
- ⁶ A se vedea Reinhart Koselleck, *Conceptele și istoriile lor*, trad. Gabriel H. Decuble, Mariana Oruz, Art, București, 2009 [2006], p. 237.
- ⁷ Articol din „Pruncul Român”, No. 20, 29 iulie 1848, apud. *Anul 1848 în Principatele Române, Acte și documente publicate cu ajutoțul Comitetului pentru rădicarea monumentului lui Ion C. Brătianu*, p. 39.
- ⁸ Articol din „Pruncul Român”, No. 37, 7 septembrie 1848, apud. *Anul 1848 în Principatele Române, Acte și documente publicate cu ajutoțul Comitetului pentru rădicarea monumentului lui Ion C. Brătianu*, Tomul IV, 31 august – 3 octombrie 1848, Institutul de Arte Grafice „Carol Goble” S-sor Ion St. Rasidescu, București, 1903, p. 245.
- ⁹ *Ibidem*, p. 246.
- ¹⁰ Corespondență din Bucuresci către „Gazeta de Transilvania”, No. 75, 13 septembrie 1848, apud. *Anul 1848 în Principatele Române, Acte și documente publicate cu ajutoțul Comitetului pentru rădicarea monumentului lui Ion C. Brătianu*, Tomul IV, 31 august – 3 octombrie 1848, Institutul de Arte Grafice „Carol Goble” S-sor Ion St. Rasidescu, București, 1903, pp. 247-248.
- ¹¹ Adresa Generalului Gheorge Magheru către Administratorii de Muscel și Argeș, din Câmpul lui Traian, No. 1.928, 15 septembrie 1848, apud. *Anul 1848 în Principatele Române, Acte și documente publicate cu ajutoțul Comitetului pentru rădicarea monumentului lui Ion C. Brătianu*, Tomul IV, 31 august – 3 octombrie 1848, Institutul de Arte Grafice „Carol Goble” S-sor Ion St. Rasidescu, București, 1903, p. 371.
- ¹² *1848 în România*, Institutul de Arte Grafice „Carol Goble” S-sor Ion St. Rasidescu, București, 1898, p. 41.
- ¹³ *Ibidem*.
- ¹⁴ *Ibidem*.
- ¹⁵ *Ibidem*, p. 42.
- ¹⁶ *Ibidem*.
- ¹⁷ *Ibidem*, p. 44.
- ¹⁸ *Ibidem*, p. 48.
- ¹⁹ A.S.S. Prințul Bibescu, către E.S. generalul conte Kisseleff, 16 august 1847, apud. *Domnia lui Bibescu, Corespondință și documente, 1843-1856*, de Prințul Gheorghe Bibescu, Corespondințe ale Institutului Franței, tradus de B. Florescu, Tomul Întîiu, Typ. Curții Regale F. Göbl fii, Passagiul Român, 12, Bucuresci, 1893, p. 310.
- ²⁰ *Ibidem*, pp. 310-311.
- ²¹ *1848 în România*, Institutul de Arte Grafice „Carol Goble” S-sor Ion St. Rasidescu, București, 1898, p. 49.
- ²² *Ibidem*, pp. 49-50.
- ²³ *Ibidem*, p. 50.
- ²⁴ *Ibidem*, p. 86.
- ²⁵ „Buletinul Oficial”, No. 31 din 15 iunie 1848, apud. *1848 în România*, 1898, p. 86.
- ²⁶ „Publicațiunea nouă Locotențe Domnesci a Țării-Românesci”,

- București, No. 1.123 din 28 iulie 1848, apud. *Anul 1848 în Principatele Române, Acte și documente publicate cu ajutorul Comitetului pentru rădicarea monumentului lui Ion C. Brătianu*, Tomul III, 28 iulie – 30 august 1848, Institutul de Arte Grafice „Carol Goble” S-sor Ion St. Rasidescu, București, 1902, p. 1.
- ²⁷ *Proclamația și programul revoluționar*, 9/ 21 iunie la Islaz, apud. *1848 la români*, o istorie în date și mărturii de Cornelia Bodea, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 533.
- ²⁸ *Ibidem*, p. 534.
- ²⁹ *Ibidem*.
- ³⁰ *Ibidem*.
- ³¹ *Ibidem*.
- ³² *Ibidem*.
- ³³ Reinhart Koselleck, *Conceptele și istoriile lor*, trad. Gabriel H. Decuble, Mariana Oruz, Art, București, 2009 [2006], p. 208.
- ³⁴ *Ibidem*, p. 232.
- ³⁵ *Ibidem*, pp. 234-235.
- ³⁶ Michel Foucault, *op. cit.*, pp. 32-37.
- ³⁷ În analiza demersului am urmat viziunea deconstructivă, tipic post-modernă, elaborată de Gilles Deleuze și Félix Guattari cu privire la construcția și utilizarea conceptelor, deoarece cei doi autori reinterpretează decodificarea rețelei conceptuale a lui Michel Foucault. Identificarea componentelor fiecărui concept ne este utilă pentru înțelegerea raporturilor pe care le generează conceptele în interiorul rețelei conceptuale: “Conceptele nu ne așteaptă gata făcute, precum corpurile cerești. Nu există un cer al conceptelor. Ele trebuie inventate, fabricate sau mai degrabă create și nu ar fi nimic fără semnătura celui care le creează. Nietzsche a determinat sarcina filosofiei atunci când scria: << Filosofii nu mai trebuie să se mulțumească doar să accepte conceptele care li se oferă, să le curețe și să le redea strălucirea, ci trebuie să înceapă prin a le fabrica ei înșiși, a le crea, a le formula și a convinge oamenii să le folosească. Până acum, fiecare avea în definitiv încredere în propriile sale concepte, ca într-o zester miraculoasă venită dintr-o lume la fel de miraculoasă >>. (...) Nu există concepte simple. Orice concept are componente și se definește prin ele. El este deci încifrat. Este o multiplicitate, chiar dacă nu orice multiplicitate este conceptuală. Orice concept are un contur neregulat, definit prin numărul componentelor sale. (...) Pe scurt, spunem despre orice concept că el are întotdeauna o istorie, chiar dacă această istorie ar fi un zigzag, chiar dacă ea traversează în caz de nevoie alte probleme sau diferite planuri. Într-un concept există cel mai adesea bucăți sau componente provenite din alte concepte, care răspundeau altor probleme și presupuneau alte planuri.” în Gilles Deleuze, Félix Guattari, *Op. cit.*, p. 9, pp. 17-19.
- ³⁸ Michel Foucault, *op. cit.*, pp. 33-34.
- ³⁹ *Ibidem*, p. 456.
- ⁴⁰ *Ibidem*.
- ⁴¹ *Ibidem*.
- ⁴² A se vedea „Prefața” la *Scrisori inedite de la N. Bălcescu și I. Ghica*, publicate și adnotate de N. Cartoian, Tipografia “Cooperativa”, București, 1913.
- ⁴³ *1848 în România*, 1898, p. 115.
- ⁴⁴ *Cuvîntarea lui Suleiman Pașa la adunarea de la Palat*, Monitorul Român, No. 10, 14 august 1848,

- apud. *Anul 1848 în Principatele Române, Acte și documente publicate cu ajutoțul Comitetului pentru rădicarea monumentului lui Ion C. Brătianu*, p. 318.
- ⁴⁵ A. G. Goleșcu și Ștefan Goleșcu lui Ion Ghica la Constantinopol, Paris, 17 Decembre 1848, apud. Ion GHICA, *op. cit.*, pp. 82-90.
- ⁴⁶ *Ibidem*.
- ⁴⁷ C. A. Rosetti lui Ion Ghica la Constantinopol, 20 aprilie 1849, apud. Ion Ghica, *op. cit.*, pp. 63-66.
- ⁴⁸ C. A. Rosetti lui Ion Ghica la Constantinopol, 11 mai 1849, apud. Ion Ghica, *op. cit.*, pp. 71-74.
- ⁴⁹ Proclamațiunea Șefului Poliției Capitalei, I. C. Brătianu, *către cetățeni*, No. 1.591, august 1848, apud. *Anul 1848 în Principatele Române, Acte și documente publicate cu ajutoțul Comitetului pentru rădicarea monumentului lui Ion C. Brătianu*, p. 604.
- ⁵⁰ „Emancipația clăcașilor”, articol de I. Ionescu din “Pruncul Român”, No. 38, 9 septembrie 1848, apud. *Anul 1848 în Principatele Române, Acte și documente publicate cu ajutoțul Comitetului pentru rădicarea monumentului lui Ion C. Brătianu*, Tomul IV, 31 august – 3 octombrie 1848, Institutul de Arte Grafice „Carol Goble” S-sor Ion St. Rasidescu, București, 1903, p. 281.
- ⁵¹ *Ibidem*, p. 242.
- ⁵² R. G. Colquhoun, Consul general britanic la București către Starford CANNING, Ambasadorul Angliei la Constaninopol, „Partida Liberală din Țara Românească”, apud. *1848 la români*, o istorie în date și mărturii de Cornelia Bodea, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, pp. 341-344.
- ⁵³ Ion Ghica, „Note scrise sub dictarea lui N. Bălcescu asupra evenimentelor care au precedat Revoluția de la 1848”, apud. *1848 la români*, o istorie în date și mărturii de Cornelia Bodea, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 348.
- ⁵⁴ *1848 la români*, p. 341.
- ⁵⁵ *Ibidem*, p. 343.
- ⁵⁶ *Ibidem*.
- ⁵⁷ *Ibidem*, p. 344.
- ⁵⁸ *1848 la români*, o istorie în date și mărturii de Cornelia Bodea, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, pp. 382-383.
- ⁵⁹ *Ibidem*.
- ⁶⁰ Dimitrie Brătianu, „Cînd omenirea întregă intră în frămîntare”, cuvînt improvizat la Societatea Studenților Români din Paris, noiembrie 1848, apud. *1848 la români*, o istorie în date și mărturii de Cornelia Bodea, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, pp. 326-335.
- ⁶¹ *Ibidem*, p. 334.
- ⁶² *Ibidem*, p. 335.
- ⁶³ Cuvîntarea Comisarului plaiului Nucșoarei din Muscel, C. Brezoianu, explicînd sătenilor Constituția și scopurile revoluției, Monitorul Român, No. 16, 31 august 1848, apud. *Anul 1848 în Principatele Române, Acte și documente publicate cu ajutoțul Comitetului pentru rădicarea monumentului lui Ion C. Brătianu*, Tomul IV, 31 august – 3 octombrie 1848, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Goble” S-sor Ion St. Rasidescu, 1903, pp. 21-22.
- ⁶⁴ *Ibidem*.
- ⁶⁵ *Ibidem*.
- ⁶⁶ Procesul-verbal al ședinței a III-a a Camisunii proprietatii, Monitorul Roman, No. 12, 20 august 1848,

apud. *Anul 1848 în Principatele Române, Acte și documente publicate cu ajurotul Comitetului pentru*

rădicarea monumentului lui Ion C. Brătianu, p. 361.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 362.

Bibliografie

„1848 în România, Institutul de Arte Grafice „Carol Goble” S-sor Ion St. Rasidescu, București, 1898.

IDEM, „Acte și documente publicate cu ajurotul Comitetului pentru rădicarea monumentului lui Ion C. Brătianu”, Tomul III, 28 iulie – 30 august 1848, Institutul de Arte Grafice „Carol Goble” S-sor Ion St. Rasidescu, București, 1902.

Anul 1848 în Principatele Române, „Acte și documente publicate cu ajutorul Comitetului pentru rădicarea monumentului lui Ion C. Brătianu”, Tomul IV, 31 august – 3 octombrie 1848, Institutul de Arte Grafice „Carol Goble” S-sor Ion St. Rasidescu, București, 1903.

DELEUZE, Gilles și, Félix GUATTARI, *Ce este filosofia?*, traducere din limba franceză Magdalena Mărculescu-Cojocă, Editura Pandora, Târgoviște, 1998.

DESCARTES, René, *Discurs despre metoda de a ne conduce bine rațiunea și a căuta adevărul în științe*, trad. Daniela Roventă-Frumușani și Al. Boboc, Note, comentarii și bibliografie de Al. Boboc, Academiei, București, 1990.

Domnia lui Bibescu, Corespondință și documente, 1843-1856, de Prințul Gheorghe Bibescu, Corespondințe ale Institutului Franții, tradus de B. Florescu, Tomul Întîiu, Typ. Curții Regale F. GÖBL FII, Passagiul Român, 12, Bucuresci, 1893.

FOUCAULT, Michel Trebuie să apărăm societatea, Ediția a doua, traducere de Bogdan Ghiu, Idea Design & Print, Cluj, 2009 [1997].

GHICA, Ion, *Amintiri din pribegia după 1848*, Noue scrisori către V. Alecsandri, Ed. Librăriei SOCEC & Comp., București, 1889.

HUME, David, *Cercetare asupra intelectului omenesc*, trad. Mircea Flonta, Adrian Paul-Iliescu, Constantin Niță, Științifică și Enciclopedică, București, 1987.

KANT, Immanuel, *Ideea critică și perspectivele filosofiei moderne*, Traducere de Alexandru BOBOC și Liviu STROIA, Ed. Paideia, București, 2000.

KOSELLECK, Reinhart, *Conceptele și istoriile lor*, trad. Gabriel H. Decuble, Mariana Oruz, Art, București, 2009 [2006].

Scrisori inedite de la N. Bălcescu și I. Ghica, publicate și adnotate de N. Cartoian, Tipografia „Cooperativa”, București, 1913.